

№8 семинар сабағының тақырыбы: **Сәйкестікті растау жөніндегі органдар (2с)**

Сабақтың жоспары:

1. Міндетті және ерікті сертификаттау объектілері
2. Өнімнің және қызметтердің сәйкестігін растау схемалары

Сабақтың мақсаты: Студенттерге сәйкестікті растау жөніндегі органдар жайында қысқаша мағлұмат беру.

Қысқаша теориялық мәліметтер:

1. Міндетті және ерікті сертификаттау объектілері

Сертификаттаудың екі түрі бар:

Міндетті сертификаттау- адамдардың өмірі, денсаулығы, азаматтардың мүлкі мен қоршаған ортаның қауіпсіздігін қамтамасыз ететін стандарттың немесе өзге нормативтік құжаттардың міндетті талаптарына сәйкестігі тұрғысында міндетті сертификаттауға жататын өнімдердің, жұмыстардың, қызмет көрсетулердің тізбесіне енгізілген өнімдер, жұмыстарды, қызмет көрсетулерді сертификаттау.

Міндетті сертификаттауға жататын өнімдердің тізбесін Қазақстан Республикасының өкіметі бекітеді.

Ерікті сертификаттау- өтініш берушілердің (дайындаушылардың сатушылардың, атқарушылардың) бастамашылығы бойынша өнімнің үрдістің, жұмыстардың, қызмет көрсетулердің өтініш беруші айқындайтын нормативтік құжаттардың талаптарына сәйкестігін растау мақсатында жүргізіледі. Ерікті сертификаттау міндетті сертификаттауды алмастыра алмайды

Міндетті сертификаттауға жататын жұмыстарының қызмет көрсетуге сәйкестік сертификаты жоқ болса тиым салынады. Міндетті сертификаттауға жататын импортталатын өнімді әкелуге жасалатын келісім шарттарды мемлекеттік сертификаттау жүйесінде танылатын сертификаттың және сәйкестік белгісінің болуы көзделуге тиіс. Міндетті сертификаттауға жататын және бөлшек саудаға арналған. Импортталған өнімді әкелуге жасалатын келісім шарттарда өнімге мемлекеттік және орыс тілдеріндегі ақпаратты қоса беру көзделеді. Міндетті сертификаттауға жататын Қазақстан Республикасында өтпеген өнімдерді, жұмыстарды, қызмет көрсетулерді жарнамалауға тиым салынады.

Заңға сәйкес тізімге кіретін отандық және импортты өнім сатуға тек қана сәйкестік сертификаты немесе сәйкестік туралы декларациясы болғанда ғана жіберіледі.

Міндетті сертификаттаудан өткен өнім ерікті сертификаттау шеңберінде тек міндетті талаптарды толықтыратын сипаттамалары бойынша ғана тексерілсе болады. Мысалы, тіс пастасы серти- фикаттау кезінде, қосымша оның қызметінің тиімділігі тексерілуі мүмкін.

Біздің елімізде ерікті сертификаттауға тек қазақстандық экс-портаушылар ғана қызығушылық танытып отыр. Нарықтағы бәсекенің күшеюін ескерсек, ерікті сертификаттауға деген қажеттіліктің артатыны анық.

Міндетті және ерікті сертификаттаудың айырмашылық белгілері

Серти- фикат- таудың сипат- таімасы	Өткізілуінің негізгі мақсаттары	Өткізілу негіздері	Объектілер	Сәйкестік- терді тексеруді ң мәні	Норма- тивтік база
---	---------------------------------------	-----------------------	------------	---	--------------------------

Міндетті	Өнімнің (қызмет, үрдіс) қауіпсіздігі мен экологиялығын қамтамасыз ету	Заң актілері	ҚР Үкіметі бекіткен міндетті сертификаттауға жататын өнімдер тізіміне енген өнім, қызмет, үрдіс	Нормативтік және баска да құжаттармен бекітілген талаптарға сәйкестігін тексеру	Өнім сапасы мен қауіпсіздігін қамтамасыз ететін талаптарды орнататын нормативтік және баска да құжаттар
Ерікті	Өнімнің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін өндіріс	Жеке және заңды тұлғалардың бастамасы бойынша өтініш беруші мен сертификаттау органының арасындағы келісімшарт	Әр түрлі объектілер	Өтініш берушінің барлық талаптарының сәйкестігін тексеру (міндетті сертификаттауға жататын объектілер)	Өтініш берушінің ұсынысы бойынша нормативтік және баска да құжаттар

Міндетті және ерікті сертификаттаудың сәйкестік белгілерінің түрлері 4-суретте көрсетілген.

а

б

4-сурет. Міндетті (а) және ерікті (б) сертификаттаудың сәйкестік белгілері

2. Өнімнің және қызметтердің сәйкестігін растау схемалары

Өнімді сертификаттау Мемлекеттік сертификаттау жүйесі орнатқан сызба бойынша жүргізіледі.

Сертификаттау сызбасы өнім сәйкестігін бағалаудағы үшінші жақтың іс-әрекетінің құрамы мен кезектілігі. Сертификаттау жүйесі бірнеше сертификаттау схемасын

қарастырады. Схеманы таңдау кезінде өндірістің ерекшелігі, нақты өнімді сы-нау мен пайдалану, дәлелдеудің талап етілген деңгейі және өтініш берушінің мүмкін шығындары ескерілуі керек.

Дәлелдеу тәсілі ретінде мыналар қолданылады:

1. сынау, қосымша құжаттармен бірге сәйкестік туралы декларацияны қарастыру;

1. өндіріс жағдайын талдау; инспекциялық бақылау.

Өнімнің сәйкестігін растау тәртібі келесі сертификаттау схемалары арқылы жүзеге асырылады:

Схе- ма. №	Сәйкестік- ті растау тәсілдері	Өндірісті тексеру	Инспекциялық бақылау	Сертификаттың қолданылу мерзімі	Ескертпе
1	2	3	4	5	6
1	Типті сынау			6 ай	Таңбалау жүргізіл- мейді
2	Типті сынау	Өндірістің жай-күйін талдау	Сатушыдан алынған үлгілерді сынау. Өндірістің жай-күйін талдау.	12 ай	Осы типтің барлық шығарыла- тын өнімі таңбала- нады
3	Типті сынау	Өндірістің жай-күйін талдау	Сатушыдан алынған үлгілерді сынау. Өндірістің жай-күйін талдау.	12 ай	Осы типтің барлық шығарыла- тын өнімі таңбала- нады
4	Типті сынау	Өндірістің жай-күйін талдау	Сатушыдан алынған үлгілер- ді сынау. Дайындаушыдан алынған үлгілер- ді сынау. Өндірістің жай- күйін талдау.	18 ай	Осы типтің барлық шығарыла- тын өнімі таңбала- нады
5	Типті сынау	Сапа менеджменті жүйесін сертификат- тау	Сатушыдан алынған үлгілер- ді сынау. Дайындаушыдан алынған үлгілер- ді сынау. Өндірісті бақылау (сапа менеджменті жүйелері)	36 ай	Осы типтің барлық шығарыла- тын өнімі таңбала- нады
6	Типті сынау	Сапа менед- жменті жүйе-	Сапа менеджмен- ті жүйесін	36 ай	Таңбалау жүргізіл-

		сін сертифи- каттау	бақылау		мейді
7	Партияны сынау			Белгіленеді бірақ өнімнің жарамдылық мерзімінен аспайды	Таңбалау жүргізіл- мейді
8	Әрбір бұйымды сынау			Белгіленеді, бірақ өнімнің жарамдылық мерзімінен аспайды	Әрбір өнім таңбала- нады
9	Қоса берілетін құжаттармен бірге өтінім- ді қарау			Белгіленеді, бірақ өнімнің жарамдылық мерзімінен аспайды	Таңбалау жүргізіл- мейді
10	Қоса берілетін құжаттармен бірге өтінім- ді қарау	Өндірістің жай-күйін талдау		12 ай	Таңбалау жүргізіл- мейді

Ескертпе:

- сынақтардың қажеттілігі мен көлемін сапа менеджментінің сертификатталған жүйесін (өндірісті) бақылау нәтижелері бойынша өнімнің сәйкестігін растау жөніндегі орган анықтайды

- сапа менеджменті жүйесіне сертификат берген орган жүзеге асырады.

Сертификаттау схемаларын қолдану:

1. 1-6 және 10 сертификаттау схемалары сериялық шығарылатын өнімді сертификаттау кезінде, 7, 8, 9-схемалар шығарылған өнімді сертификаттау кезінде қолданылады.

2. 1-схеманы өнімнің шектеулі, өткізу көлемін алдын ала айтылған кезде қолдану ұсынылады.

3. 2-схеманы ұзақ мерзімді келісім-шарттар бойынша келіп түсетін импорттық өнімді сертификаттаған кезде немесе жекелеген келісім-шарттар бойынша сериялық өнімді тұрақты жеткізген кезде қолдануға болады.

4. 3-схеманы өндірістің тұрақтылығы күмән тудырмайтын сериялық өнімді сертификаттау үшін қолданған жөн.

5. 4-схеманы өнімнің сипаттамасының тұрақтылығына жан-жақты және қатаң бақылау қажет болған кезде қолданады.

6. 5 және 6-схемаларды:

сынақтарға арналған іріктеудің нақты көлемі шығарылатын өнімді объективті бағалау үшін жеткіліксіз;

технологиялық процестер сыртқы факторларға сезімтал;

шығарылатын өнім сипаттамаларының тұрақтылығына қойылатын жоғары талаптар белгіленген;

өнімнің жарамдылық мерзімі сынақтарды ұйымдастыру және жүргізу үшін қажетті уақыттан кем;

өнімді түрлендірудің жиі ауысымына тән;

өнім тұтынушыда монтаждан өткеннен кейін ғана сыналуы мүмкін өнімдерді

сертификаттаған кезде қолдану ұсынылады.

6-схема түпкілікті бұйымды сертификаттауды көздемейтіндігімен ерекшеленеді және жинақтаушы бұйымдарды сертификаттау үшін ұсынылған.

6-схеманы, егер сипаттаманы сертификаттаған кезде расталатын номенклатура мен олардың мәндері Қазақстан Республикасының аумағында қолданылатын нормативтік құжаттардың талаптарына сәйкес келетін болса, өзінің сапа менеджменті жүйесіне сертификаты бар жеткізушінің (дайындаушының емес) импортталатын өнімін сертификаттаған кезде қолдануға да болады.

7. 7 және 8-схемаларды осы өнімді өндіру мен өткізу бір жолғы сипатқа ие болғанда (партиясы, бірлі-жарым бұйымдар) қолдану ұсынылады.

8. Егер ұсынылған құжаттар бойынша өнім қауіпсіздігін анықтау мүмкін болса, 9-схеманы жеке қажеттілік үшін өнімнің шағын көлемді партиясын, өндірісті немесе, өндірістік және өзге объектілерді жарактандыруға арналған нысаналы мақсатпен сатып алынатын бірлі-жарым бұйымды (бұйымдар жиынтығын) сертификаттаған жағдайда импортталатын өнімдер үшін қолдану ұсынылады.

Ескерту. 8-тармақ жаңа редакцияда - ҚР Үкіметінің 2009.12.10 N 2071(қолданысқа енгізілу тәртібін 3-т. қараңыз) Қаулысымен.

9. 10-схеманы отандық өндірушілердің тұрақты шығарылмайтын немесе шағын көлемде шығарылатын ұзаққа созылған өндірісте өнімдерді сертификаттаған кезде қолдану ұсынылады.

Схеманы шағын кәсіпкерлік субъектілері мәлімдеген өнімдерді сертификаттаған кезде қолданған орынды.

10. 9 және 10-схемаларды мынадай біртекті өнімдер топтарын: балалар тағамы өнімдерін, ойыншықтарды, автомобиль бензиндерін сертификаттау кезінде пайдалануға жол берілмейді.

Қызметтердің сәйкестігін растау тәртібі келесі сертификаттау схемалары арқылы жүзеге асырылады:

Схе-маның №	Орын-далу шебер-лігін баға-лау	Қызмет-тер көрсету процесін бағалау	Кәсіп-орынды аттес-таттау	Менед-жмент жүйе-сін серти-фикат-тау	Қызмет-тердің нәтиже-сін іріктеп тексеру	Инспекциялық бақылау
1	2	3	4	5	6	7
1	+				+	Қызметтердің нәтижелерін тексеру
2		+		+		Қызметтер көрсету процесінің тұрақтылығын бақылау
3					+	Қызметтердің нәтижелерін іріктеп тексеру
4			+		+	Қызметтердің нәтижелерін іріктеп тексеру

5				+		Қызметтер көрсету процесінің тұрақтылығын бақылау
---	--	--	--	---	--	---

Ескертпе

* - Материалдық емес қызметтерді сертификаттау социологиялық бағалау әдісімен жүзеге асырылады

Қызметтерді сертификаттау схемаларын қолдану:

1. 1-схема қызметтерді орындаушының шеберлігін бағалауды көздейді, жұмыс жағдайын, технологиялық, нормативтік құжаттаманы білуін, жұмыс тәжірибесін, біліктілігін арттыру туралы мәліметтерді тексеруді және қызметтер көрсету нәтижесін (жөнделген, тазартылған және басқа бұйымдар) іріктеп тексеруді, сондай-ақ кезекті инспекциялық бақылауды қамтиды.

Жеке кәсіпкерлер мен шағын кәсіпорындар көрсететін қызметтерді сертификаттау үшін қолдану ұсынылады.

2. 2-схема мынадай екі тәсілмен:

технологиялық процесті, орындаушы шеберлігін, қызмет көрсету жағдайларын тексерумен;

менеджмент жүйесін бағалаумен жүзеге асырылуы мүмкін қызметтер көрсету процесін бағалауды көздейді.

Инспекциялық бақылау қызмет көрсету процесінің тұрақтылығын бақылау жолымен жүзеге асырылады.

Технологиялық процесті тексергенде:

- 1) технологиялық құжаттаманың толықтығы;
- 2) жабдықтардың орындалатын техпроцесс талаптарына сәйкестігі;
- 3) орындаушылар біліктілігінің орындалатын технологиялық процесс талаптарына сәйкестігі;
- 4) технологиялық тәртіптің сақталуы;
- 5) керек-жарақтың, бақылау-өлшеу аспаптары мен құралдардың орындалатын технологиялық процесс талаптарына сәйкестігі бақыланады.

Менеджмент жүйесін бағалау кезінде:

- 1) сапа саласындағы саясат;
- 2) сапа жөніндегі нұсқау;
- 3) менеджмент жүйесі элементтерінің белгіленген талаптарға сәйкестігі;
- 4) сапа салаларында белгіленген мақсаттарға жету көзқарасы тұрғысынан менеджмент жүйесінің тиімділігі тексеріледі.

Өтінім берушіде менеджмент жүйесіне сертификат болған кезде менеджмент жүйесін бағалау жүргізілмейді.

3. 3-схема қызметтер нәтижесін жаппай тексеруді көздейді. Схема материалдық қызметтерді (жеке тапсырыстар бойынша бұйымдарды жөндеу және дайындау) сертификаттау үшін қолданылуы мүмкін.

Инспекциялық бақылау қызметтер нәтижесін іріктеп тексеру жолымен жүзеге асырылады.

4. 4-схема кәсіпорынды аттестаттауды көздейді, ол:

- оның материалдық-техникалық базасының жай-күйін;
- тұтынушыларға қызмет көрсетудің санитарлық-гигиеналық жағдайларын;
- нысаналы қызметтермен қатар қосымша қызметтерді де қоса алғанда, қызметтердің түр-түрі мен сапасын;
- қызмет көрсетудің анықтығы мен уақтылығын;
- қызмет көрсету сапасын (қатынас әдебі, жайлылық, келісімділік, тұтынушы сұранымының есебі және т.с.с);

қызмет көрсетуші персоналдың кәсіби шеберлігін тексеруді қамтиды.

Қонақ үйлерді, мейрамханаларды, шаштараздарды, кинотеатрларды және басқаларды сертификаттаған кезде қолдану ұсынылады.

Кәсіпорынды бағалаудың нәтижесінде тұтастай алғанда дәреже (санат, сынып, жұлдызша) берілуі мүмкін.

Инспекциялық бақылау социологиялық әдістерді пайдаланып жүзеге асырылуы мүмкін.

4. 5-схема менеджмент жүйесін және оның жұмыс істеуінің тұрақтылығын кейіннен инспекциялық бақылауды сертификаттауды көздейді.

Менеджмент жүйесін сертификаттауды Қазақстан Республикасының Мемлекеттік техникалық реттеу жүйесінің нормативтік құжаттарына сәйкес менеджмент жүйелері бойынша сарапшы-аудиторларды тарту арқылы қызметтердің сәйкестігін растау жөніндегі орган жүзеге асырады. Сертификаттау кезінде барлық қызмет түрлері қолданылуы мүмкін.

Ескертпе - Материалдық емес қызметтерді сертификаттау сараптау немесе социологиялық бағалау жолымен жүзеге асырылады.

Оқыту әдістері мен түрлері: баяндау, сұрақ-жауап, түсіндіру, шолу лекция

Деңгейлік тапсырмалар:

1. Міндетті және ерікті сертификаттау объектілерін атаңыз.
2. Өнімің және қызметтердің сәйкестігін растау схемаларын атаңыз.

СӨЗ және ОБСӨЖ тапсырмалары: Өлшемдер әдістемелерінің түрлері, оларды жасау және сараптау және техникалық регламенттер мен стандарттардың Мемлекеттік қоры

Ұсынылған әдебиеттер:

1. Мендебаев, Т. М. Стандарттау, метрология және сертификаттау. Алматы. Дәуір, 2011. - 368 с. - ISBN 978-601-217-198-3
2. А.И. Аристов, Т.М. Раковщик. Основы метрологии, стандартизации и сертификации: учебное пособие /. – М., МАДИ 2013. –200 с.
3. Ж.Ж. Есенқұлова, Ж.Ж. Аканова, А.М. Касенова. Стандарттау, сертификаттау және метрология негіздері: Оқу құралы / Алматы: Экономика, 2014.-284 б.
4. Журавлева Н.Ю., Кирюшин С.А. Стандартизация, метрология, подтверждение соответствия: Учебно-наглядное пособие / Нижний Новгород: Национальный исследовательский Нижегородский государственный университет им. Н.И. Лобачевского, 2018. - 62 с.
5. Е.В.Кравченко, Ю.К.Кривогузова, И.П.Озерова. Метрология, стандартизация и сертификация. Учебное пособие. Томский политехнический университет. - Томск: Изд. Томского политехнического университет, 2013. -172с.